IMPORTANȚA PARTENERIATULUI ESTIC PENTRU UE ȘI REPUBLICA MOLDOVA

THE IMPORTANCE OF THE EASTERN PARTNERSHIP FOR THE EUROPEAN UNION AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Elena MAMALIGA
Universitatea de Stat din Moldova
email: *elena.mamaliga2004@gmail.com*

CZU:327(4-11):478]:061.1EU

Rezumat. Articolul analizează importanța Parteneriatului Estic pentru Uniunea Europeană și Republica Moldova, evidențiind funcțiile sale politice, economice, normative și de securitate. Lansată în anul 2009 ca dimensiune estică a Politicii Europene de Vecinătate, inițiativa a oferit un cadru diferențiat pentru asocierea politică, integrarea economică, consolidarea instituțiilor democratice și dezvoltarea cooperării sectoriale dintre UE și statele partenere. Scopul cercetării constă în evaluarea contribuției Parteneriatului Estic la promovarea intereselor strategice ale Uniunii Europene și la apropierea Republicii Moldova de spațiul politic, juridic și economic european. Studiul utilizează analiza documentară, metoda istorică, abordarea comparativă și analiza juridico-instituțională. Rezultatele demonstrează că, pentru UE, Parteneriatul Estic reprezintă un instrument de proiectare a normelor europene, consolidare a rezilienței regionale, dezvoltare a conectivității și gestionare a vulnerabilităților din vecinătatea estică. Pentru Republica Moldova, acesta a facilitat negocierea și implementarea Acordului de Asociere și a ZLSAC, liberalizarea regimului de vize, modernizarea instituțională și intensificarea cooperării în domeniile energiei, frontierelor, educației și societății civile. Se concluzionează că, deși procesul de aderare a Republicii Moldova a dobândit un cadru distinct, Parteneriatul Estic rămâne relevant ca mecanism complementar de cooperare regională, integrare sectorială și consolidare a rezilienței.

Cuvinte-cheie: *Parteneriatul Estic; Uniunea Europeană; Republica Moldova; integrare europeană; cooperare regională; reziliență.*

JEL: F15; F53; F55; O19; P33.

Abstract: The article examines the importance of the Eastern Partnership for the European Union and the Republic of Moldova, highlighting its political, economic, normative, and security-related functions. Launched in 2009 as the eastern dimension of the European Neighbourhood Policy, the initiative established a differentiated framework for political association, economic integration, democratic institution-building, and sectoral cooperation between the EU and its partner countries. The study aims to assess the Eastern Partnership's contribution to advancing the European Union's strategic interests and bringing the Republic of Moldova closer to the European political, legal, and economic space. The research employs documentary analysis, the historical method, comparative analysis, and a legal-institutional approach. The findings demonstrate that, for the EU, the Eastern Partnership

constitutes an instrument for projecting European norms, strengthening regional resilience, improving connectivity, and addressing vulnerabilities in the eastern neighbourhood. For the Republic of Moldova, it facilitated the negotiation and implementation of the Association Agreement and the ZLSAC, visa liberalisation, institutional modernisation, and enhanced cooperation in energy, border management, education, and civil society. The study concludes that, although Moldova's accession process has acquired a distinct institutional framework, the Eastern Partnership remains relevant as a complementary mechanism for regional cooperation, sectoral integration, and resilience-building.

Keywords: *Eastern Partnership; European Union; Republic of Moldova; European integration; regional cooperation; resilience.*

JEL: F15; F53; F55; O19; P33.

Introducere. Parteneriatul Estic reprezintă una dintre cele mai importante componente regionale ale Politicii Europene de Vecinătate, fiind conceput pentru aprofundarea relațiilor UE cu statele din Europa de Est și Caucazul de Sud. Inițiativa a fost propusă oficial de Comisia Europeană în anul 2008, în contextul necesității dezvoltării unei dimensiuni estice mai coerente a politicii externe a Uniunii, capabile să răspundă particularităților politice, economice și de securitate ale vecinătății sale estice [1]. Lansarea oficială a Parteneriatului Estic la Summitul de la Praga din 7 mai 2009 a consacrat un cadru instituțional de cooperare între UE și Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina, întemeiat pe principiile responsabilității comune, diferențierii, condiționalității și respectării valorilor democratice [2].

Apariția Parteneriatului Estic a reflectat interesul UE de a construi în vecinătatea sa un spațiu de stabilitate, securitate, prosperitate și bună guvernare. Spre deosebire de politica de extindere, inițiativa nu a oferit inițial o perspectivă explicită de aderare, dar a creat mecanisme pentru asociere politică, integrare economică, apropiere legislativă și cooperare sectorială. Prin această formulă, UE a urmărit să proiecteze norme, valori și standarde europene dincolo de frontierele sale, stimulând transformarea instituțională a statelor partenere și reducerea vulnerabilităților regionale.

Cooperarea în cadrul Parteneriatului Estic se desfășoară pe două dimensiuni complementare. Dimensiunea bilaterală include dialogul politic, acordurile de asociere, zonele de liber schimb aprofundat și cuprinzător, liberalizarea regimului de vize și programele de asistență financiară și tehnică. Dimensiunea multilaterală facilitează cooperarea dintre statele partenere și UE în domeniile democrației, bunei guvernări, securității energetice, conectivității, protecției mediului, educației, cercetării, inovării și relațiilor interumane. Această arhitectură a permis adaptarea relațiilor bilaterale la nivelul de ambiție, capacitatea administrativă și ritmul reformelor fiecărui stat partener.

Evoluția inițiativei a demonstrat însă că Parteneriatul Estic nu poate fi interpretat exclusiv ca un mecanism tehnic de apropiere legislativă și cooperare economică. Korosteleva subliniază necesitatea readucerii dimensiunii politice în analiza Parteneriatului Estic, întrucât transformările din regiune sunt influențate de identități, interese geopolitice, raporturi de putere și opțiuni concurente de integrare [6]. În acest sens, Parteneriatul Estic s-a dezvoltat într-un spațiu caracterizat de conflicte nesoluționate, fragilitate instituțională, polarizare politică și competiție geopolitică între Uniunea Europeană și Federația Rusă.

Aplicarea condiționalității europene a constituit unul dintre principalele mecanisme de promovare a reformelor în statele partenere. Eficiența sa a depins însă de atractivitatea stimulentelor oferite de UE, de capacitatea instituțiilor naționale, de voința elitelor politice și de influența actorilor externi. Delcour demonstrează că, în cazul Republicii Moldova și al Georgiei, condiționalitățile europene și ruse s-au intersectat, iar reacțiile interne au fost determinate de calculele politice ale actorilor naționali și de configurația mediului geopolitic [7]. Prin urmare, impactul Parteneriatului Estic nu a fost uniform, ci diferențiat în funcție de nivelul angajamentului politic și de capacitatea fiecărui stat de a implementa reformele asumate.

După anul 2020, UE a revizuit prioritățile Parteneriatului Estic, plasând în centrul cooperării conceptul de reziliență. Comunicarea comună privind politica Parteneriatului Estic după 2020 a evidențiat necesitatea consolidării economiilor reziliente, a instituțiilor responsabile, a statului de drept, a transformării ecologice și digitale și a societăților incluzive [3]. Ulterior, agenda „*Redresare, reziliență și reformă*" a stabilit obiective concrete privind conectivitatea, investițiile, digitalizarea, protecția mediului, buna guvernare și dezvoltarea capitalului uman [4]. Aceste priorități demonstrează adaptarea inițiativei la noile crize și vulnerabilități ale regiunii.

Războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei a modificat fundamental contextul geopolitic în care funcționează Parteneriatul Estic. Conflictul a amplificat amenințările militare, energetice, economice, informaționale și umanitare și a determinat UE să reevalueze raportul dintre politica de vecinătate și politica de extindere. Crombois consideră că războiul din Ucraina impune regândirea viitorului Parteneriatului Estic și adaptarea acestuia la diferențierea tot mai pronunțată dintre statele partenere [10]. Acordarea statutului de țară candidată Republicii Moldova și Ucrainei, precum și evoluțiile ulterioare ale procesului de extindere au creat o nouă realitate instituțională, în care Parteneriatul Estic trebuie să funcționeze complementar procesului de aderare.

Pentru Republica Moldova, Parteneriatul Estic a reprezentat unul dintre principalele cadre ale apropierii de UE. Participarea la inițiativă a facilitat aprofundarea dialogului politic, negocierea și implementarea Acordului de Asociere UE-Republi-

ca Moldova, instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător și liberalizarea regimului de vize. Totodată, cooperarea a sprijinit armonizarea legislației naționale cu standardele europene, reforma administrației publice, consolidarea societății civile și dezvoltarea relațiilor economice și interumane.

Tostes și Renni interpretează apropierea Republicii Moldova de UE drept un proces de europenizare desfășurat prin intermediul stimulentelor, normelor și mecanismelor Politicii Europene de Vecinătate și ale Parteneriatului Estic [8]. Acest proces a contribuit la modificarea cadrului legislativ și instituțional al statului, dar a fost influențat permanent de instabilitatea politică internă, de capacitatea administrativă limitată și de presiunile geopolitice externe. În aceeași ordine de idei, analiza realizată de Brie, pe baza indicatorilor Parteneriatului Estic, evidențiază progresele Republicii Moldova în apropierea legislativă și instituțională de UE, dar și caracterul neuniform al reformelor și al conectării cu spațiul european [9].

Raportul *Eastern Partnership Index 2025* confirmă diferențierea semnificativă dintre statele participante în ceea ce privește democrația, buna guvernare, convergența cu politicile europene și dezvoltarea durabilă [5]. Republica Moldova se numără printre statele care au înregistrat progrese importante în apropierea de UE, însă performanța sa continuă să fie condiționată de funcționarea statului de drept, independența justiției, combaterea corupției, consolidarea capacității administrative și reducerea vulnerabilităților economice și sociale.

Pentru UE, importanța Parteneriatului Estic este determinată de funcțiile sale strategice, normative și de securitate. Inițiativa contribuie la stabilizarea vecinătății estice, promovarea standardelor europene, dezvoltarea conectivității și reducerea riscurilor generate de conflicte, fragilitate instituțională, dependență energetică și amenințări hibride. În același timp, Parteneriatul Estic permite UE să își exercite rolul de actor normativ și geopolitic într-o regiune esențială pentru securitatea continentală [6].

Pentru Republica Moldova, relevanța inițiativei este legată de contribuția sa la procesul de modernizare și integrare europeană. Parteneriatul Estic a oferit acces la asistență financiară și tehnică, programe educaționale și de cercetare, instrumente de cooperare economică, mecanisme de mobilitate și platforme de dialog politic și societal. În plus, acesta a sprijinit consolidarea rezilienței energetice, instituționale și informaționale și a favorizat integrarea graduală a Republicii Moldova în politicile și programele europene [4].

Actualitatea cercetării derivă din necesitatea reevaluării rolului Parteneriatului Estic într-un context în care Republica Moldova a trecut de la statutul de stat asociat la cel de țară candidată la aderarea la UE. Această evoluție ridică întrebarea dacă Parteneriatul Estic și-a epuizat funcția în raport cu statele candidate sau dacă poate

continua să ofere o valoare adăugată prin cooperare regională, integrare sectorială, conectivitate și consolidarea rezilienței.

Problema științifică abordată în articol constă în determinarea contribuției Parteneriatului Estic la promovarea intereselor UE în vecinătatea sa estică și la transformarea politică, economică și instituțională a Republicii Moldova. Cercetarea urmărește să stabilească în ce măsură inițiativa a servit drept mecanism de apropiere de UE și cum se modifică relevanța sa după includerea Republicii Moldova în politica europeană de extindere.

Scopul cercetării constă în evaluarea importanței Parteneriatului Estic pentru UE și Republica Moldova, prin analiza funcțiilor sale politice, economice, normative, instituționale și de securitate. În vederea realizării scopului sunt formulate următoarele obiective: examinarea premiselor și principiilor Parteneriatului Estic; identificarea intereselor strategice ale UE în vecinătatea estică; evaluarea contribuției inițiativei la apropierea Republicii Moldova de UE; analiza rezultatelor obținute în domeniile asocierii politice, integrării economice și cooperării sectoriale; evidențierea limitelor și vulnerabilităților inițiativei; precum și determinarea relevanței sale în contextul procesului de extindere.

Ipoteza cercetării pornește de la premisa că Parteneriatul Estic a avut un rol determinant în instituționalizarea relațiilor dintre UE și Republica Moldova și în pregătirea condițiilor politice, juridice și economice necesare avansării integrării europene. Totodată, se presupune că, după acordarea statutului de țară candidată, inițiativa nu își pierde relevanța, ci își redefinește funcțiile, devenind un mecanism complementar de cooperare regională, integrare sectorială și consolidare a rezilienței.

Noutatea cercetării constă în examinarea Parteneriatului Estic dintr-o perspectivă dublă: ca instrument al intereselor și acțiunii externe a UE și ca mecanism al transformării și integrării europene a Republicii Moldova. Studiul urmărește să depășească abordarea exclusiv descriptivă a inițiativei și să evidențieze raportul dintre obiectivele sale inițiale, rezultatele obținute și noile funcții determinate de războiul din Ucraina și de relansarea politicii europene de extindere.

Gradul de cercetare a temei. Problematica Parteneriatului Estic este abordată atât în documentele programatice ale UE, cât și în literatura științifică dedicată Politicii Europene de Vecinătate, europenizării și competiției geopolitice din Europa de Est. Documentele fondatoare din 2008 și 2009 definesc obiectivele, principiile și mecanismele bilaterale și multilaterale ale inițiativei [1], iar strategiile adoptate după anul 2020 evidențiază reorientarea acesteia spre redresare, reziliență, transformare digitală și dezvoltare durabilă [3].

În literatura de specialitate, Korosteleva examinează dimensiunea politică și geopolitică a Parteneriatului Estic, demonstrând că inițiativa nu poate fi redusă la un sim-

plu mecanism tehnic de cooperare [6]. Delcour analizează eficiența condiționalității europene în raport cu influența Federației Ruse și cu răspunsurile actorilor interni din Republica Moldova și Georgia [7]. Cercetările lui Tostes și Renni evidențiază rolul Parteneriatului Estic în europenizarea și apropierea instituțională a Republicii Moldova de UE [8], iar Brie evaluează progresele și limitele relațiilor moldo-europene prin prisma indicatorilor de convergență, guvernanță și integrare [9].

O direcție recentă de cercetare urmărește adaptarea Parteneriatului Estic la războiul din Ucraina și la relansarea politicii europene de extindere. Crombois subliniază necesitatea redefinirii inițiativei în condițiile diferențierii crescânde dintre statele partenere [10]. Totodată, *Eastern Partnership Index 2025* oferă o evaluare comparativă a democrației, bunei guvernări, convergenței cu politicile europene și dezvoltării durabile, evidențiind poziția avansată, dar neuniformă, a Republicii Moldova [5].

Analiza literaturii relevă că tema este cercetată predominant din perspectiva europenizării, condiționalității și geopoliticii. Rămâne însă insuficient analizată importanța simultană a Parteneriatului Estic pentru interesele strategice ale UE și pentru evoluția Republicii Moldova de la stat partener la țară candidată. Prezentul articol urmărește să completeze această lacună prin evaluarea funcțiilor actuale ale inițiativei ca mecanism complementar de cooperare regională, integrare sectorială și consolidare a rezilienței.

Materiale utilizate și metode aplicate. Cercetarea are un caracter calitativ, interdisciplinar și analitico-explicativ, fiind orientată spre evaluarea importanței Parteneriatului Estic pentru UE și Republica Moldova. Demersul metodologic îmbină perspective specifice studiilor europene, relațiilor internaționale, științei politice și analizei juridico-instituționale, întrucât Parteneriatul Estic include dimensiuni politice, economice, normative, instituționale, sociale și de securitate.

Baza documentară a cercetării este constituită din surse primare și secundare. Sursele primare includ documentele programatice și politice ale UE referitoare la lansarea, dezvoltarea și adaptarea Parteneriatului Estic. Au fost analizate Comunicarea Comisiei Europene din anul 2008 privind instituirea Parteneriatului Estic [1], Declarația comună a Summitului de la Praga din 7 mai 2009 [2], Comunicarea comună privind politica Parteneriatului Estic după anul 2020 [3] și documentul referitor la prioritățile „*Redresare, reziliență și reformă*" [4]. Aceste surse au permis identificarea obiectivelor inițiale, principiilor de funcționare, mecanismelor de cooperare și transformărilor intervenite în agenda inițiativei.

În categoria surselor primare a fost inclus și raportul *Eastern Partnership Index 2025*, utilizat pentru evaluarea comparativă a progreselor statelor partenere în domeniile democrației, bunei guvernări, convergenței cu politicile UE și dezvoltării durabile [5]. Datele și constatările raportului au fost folosite pentru aprecierea

poziției Republicii Moldova în raport cu celelalte state participante la Parteneriatul Estic.

Sursele secundare cuprind studii științifice consacrate dimensiunii politice și geopolitice a Parteneriatului Estic, condiționalității europene, europenizării Republicii Moldova și adaptării inițiativei la noul context regional. Cercetările semnate de Korosteleva [6], Delcour [7], Tostes și Renni [8], Brie [9] și Crombois [10] au fost utilizate pentru construirea cadrului teoretico-conceptual și pentru interpretarea critică a rezultatelor cooperării dintre UE și Republica Moldova.

Perioada principală analizată cuprinde anii 2008–2025. Limita inițială corespunde formulării oficiale a inițiativei de către Comisia Europeană, iar limita finală permite evaluarea transformărilor produse după războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei și după acordarea statutului de țară candidată Republicii Moldova. Analiza urmărește trei etape principale: constituirea Parteneriatului Estic în perioada 2008–2009, consolidarea cooperării politice și economice până în anul 2020 și redefinirea inițiativei prin prioritățile de reziliență, redresare și reformă după anul 2020.

Metoda analizei documentare a fost utilizată pentru selectarea, examinarea și interpretarea sistematică a documentelor oficiale și a studiilor științifice. Sursele au fost evaluate în funcție de autoritatea emitentă, relevanța pentru tema cercetării, perioada publicării, caracterul juridic sau programatic și domeniul de aplicare. Aplicarea metodei a permis identificarea obiectivelor declarate ale Parteneriatului Estic și raportarea acestora la rezultatele obținute în Republica Moldova.

Metoda istorică a fost aplicată pentru reconstituirea etapelor de evoluție a Parteneriatului Estic și pentru evidențierea continuităților și schimbărilor intervenite în prioritățile sale. Prin intermediul acestei metode a fost analizată trecerea de la accentul inițial pus pe asociere politică și integrare economică la agenda actuală orientată spre reziliență, conectivitate, securitate energetică, transformare digitală și dezvoltare durabilă.

Abordarea juridico-instituțională a servit la examinarea cadrului normativ și instituțional al cooperării. Analiza s-a concentrat asupra principiilor diferențierii și condiționalității, mecanismelor bilaterale și multilaterale, acordurilor de asociere, zonelor de liber schimb aprofundat și cuprinzător și instrumentelor de apropiere legislativă. În cazul Republicii Moldova, această abordare a permis evaluarea contribuției Parteneriatului Estic la consolidarea relațiilor contractuale cu UE și la pregătirea cadrului necesar avansării procesului de integrare europeană.

Metoda comparativă a fost utilizată pe două niveluri. Primul nivel a urmărit compararea intereselor și beneficiilor UE cu cele ale Republicii Moldova. Pentru UE au fost analizate promovarea stabilității regionale, proiectarea normelor euro-

pene, dezvoltarea conectivității și reducerea vulnerabilităților de securitate. Pentru Republica Moldova au fost evaluate sprijinul pentru reforme, integrarea economică, liberalizarea regimului de vize, consolidarea instituțiilor și integrarea sectorială. Al doilea nivel a vizat compararea etapelor inițiale ale Parteneriatului Estic cu perioada ulterioară anului 2020, pentru a identifica modificarea priorităților și instrumentelor de cooperare.

Analiza de conținut a fost aplicată documentelor programatice și studiilor științifice pentru identificarea conceptelor recurente: asociere politică, integrare economică, europenizare, condiționalitate, reziliență, conectivitate, stat de drept, securitate energetică și cooperare regională. Frecvența și contextul utilizării acestor concepte au permis delimitarea funcțiilor principale ale Parteneriatului Estic și a evoluției acestora. Metoda sistemică a permis examinarea Parteneriatului Estic ca ansamblu de relații interdependente dintre dimensiunile politică, economică, instituțională și de securitate. Prin această abordare au fost analizate legăturile dintre reformele interne, sprijinul financiar și tehnic al UE, integrarea economică, apropierea legislativă și consolidarea rezilienței Republicii Moldova.

Pentru evaluarea importanței Parteneriatului Estic au fost utilizați mai mulți indicatori: gradul de instituționalizare a relațiilor cu UE; intensitatea dialogului politic; nivelul apropierii legislative; dezvoltarea integrării economice și comerciale; mobilitatea cetățenilor; accesul la asistență financiară și tehnică; participarea la programele europene; consolidarea capacității administrative; cooperarea în domeniul energiei, frontierelor și securității; precum și contribuția la pregătirea Republicii Moldova pentru procesul de aderare. Rezultatele au fost interpretate prin coroborarea informațiilor provenite din documente oficiale, rapoarte comparative și literatura științifică. Această procedură a permis confruntarea obiectivelor declarate ale Parteneriatului Estic cu evaluările academice și cu progresele constatate în cazul Republicii Moldova. O limită metodologică a cercetării derivă din caracterul dinamic al Parteneriatului Estic și din redefinirea continuă a raportului dintre politica de vecinătate și politica de extindere. În plus, impactul inițiativei nu poate fi separat integral de influența altor instrumente europene, precum Acordul de Asociere UE-Republica Moldova, ZLSAC și mecanismele procesului de aderare. Din acest motiv, concluziile cercetării vizează contribuția Parteneriatului Estic la transformarea relațiilor UE–Republica Moldova, fără a atribui exclusiv acestei inițiative toate progresele înregistrate.

Rezultate și discuții. Analiza documentelor programatice și a literaturii de specialitate confirmă faptul că Parteneriatul Estic a reprezentat un instrument esențial pentru instituționalizarea și aprofundarea relațiilor dintre UE și statele din Europa de Est și Caucazul de Sud. Inițiativa formulată de Comisia Europeană în anul 2008

și lansată oficial la Summitul de la Praga din 2009 a stabilit un cadru de cooperare întemeiat pe asociere politică, integrare economică, responsabilitate comună, diferențiere și condiționalitate [2]. Prin această arhitectură, UE a urmărit să adapteze relațiile bilaterale la nivelul de ambiție și la capacitatea de reformă a fiecărui stat partener.

Importanța strategică a Parteneriatului Estic pentru Uniunea Europeană. Pentru UE, Parteneriatul Estic a îndeplinit o funcție strategică, contribuind la stabilizarea vecinătății estice și la extinderea unui spațiu bazat pe norme, cooperare economică și securitate regională. Inițiativa a permis UE să promoveze democrația, statul de drept, drepturile omului, buna guvernare și economia de piață, fără a utiliza inițial mecanismele specifice politicii de extindere [1]. În același timp, Parteneriatul Estic nu poate fi interpretat exclusiv ca un instrument tehnic de cooperare. Korosteleva evidențiază caracterul său politic și geopolitic, determinat de raporturile de putere, identitățile concurente și opțiunile diferite de integrare ale statelor din regiune [6]. Prin urmare, promovarea normelor europene s-a desfășurat într-un mediu marcat de conflicte nesoluționate, instabilitate politică și competiție strategică între UE și Federația Rusă. Rezultatele cercetării indică faptul că Parteneriatul Estic a oferit UE un mecanism de gestionare a interdependențelor cu vecinătatea sa. Stabilitatea politică, securitatea energetică, gestionarea frontierelor, mobilitatea populației, comerțul și conectivitatea regională au devenit domenii de interes comun. În această perspectivă, modernizarea statelor partenere nu reprezintă numai un obiectiv normativ, ci și o condiție pentru securitatea și prosperitatea Uniunii Europene.

Diferențierea și condiționalitatea cooperării. Unul dintre rezultatele importante ale Parteneriatului Estic constă în dezvoltarea unei cooperări diferențiate. Statele participante au evoluat în ritmuri distincte, în funcție de orientarea politică, capacitatea instituțională și disponibilitatea de a adopta normele europene. Unele state au avansat către acorduri de asociere și zone de liber schimb aprofundat și cuprinzător, în timp ce altele au preferat forme mai limitate de cooperare. Diferențierea a permis adaptarea instrumentelor UE la particularitățile fiecărui partener, dar a accentuat eterogenitatea inițiativei. Aceasta nu mai poate fi analizată ca un spațiu omogen, întrucât statele participante au obiective și relații diferite cu UE. Republica Moldova și Ucraina au avansat către statutul de țări candidate, în timp ce alte state au menținut forme mai restrânse sau selective de cooperare. Condiționalitatea europeană a reprezentat principalul mecanism de stimulare a reformelor. Acordarea sprijinului politic, financiar și tehnic a fost corelată cu progresul în domeniile democrației, statului de drept, administrației publice și economiei de piață. Delcour demonstrează însă că eficiența condiționalității depinde de atractivitatea stimulentelor europene, de voința elitelor naționale, de capacitatea instituțiilor și de presiunile exercitate de alți actori

externi [7]. Astfel, existența condiționalității nu garantează automat implementarea reformelor.

Reorientarea spre redresare, reformă și reziliență. După anul 2020, Parteneriatul Estic a cunoscut o modificare semnificativă a priorităților. UE a plasat în centrul inițiativei consolidarea rezilienței economice, instituționale, sociale și de mediu, alături de transformarea digitală, conectivitate și dezvoltare durabilă [3]. Agenda „*Redresare, reziliență și reformă*" a transpus aceste obiective în priorități operaționale privind investițiile, infrastructura, buna guvernare, economia verde, capitalul uman și societățile incluzive [4]. Această reorientare demonstrează adaptarea Parteneriatului Estic la schimbarea mediului regional. Inițiativa nu mai urmărește doar apropierea legislativă și integrarea economică, ci și capacitatea statelor partenere de a preveni, absorbi și depăși crize economice, energetice, sanitare, informaționale și de securitate. Conceptul de „*reziliență*" a devenit astfel elementul de legătură dintre obiectivele de reformă internă și interesele strategice ale UE. Totuși, utilizarea rezilienței ca prioritate centrală presupune și anumite riscuri. Accentul pus pe stabilitate și capacitatea de gestionare a crizelor nu trebuie să reducă importanța democratizării și a statului de drept. Reziliența instituțională este durabilă numai dacă se întemeiază pe instituții legitime, transparente și responsabile.

Contribuția Parteneriatului Estic la apropierea Republicii Moldova de UE. Pentru Republica Moldova, Parteneriatul Estic a constituit unul dintre principalele cadre ale integrării europene. Inițiativa a facilitat dezvoltarea dialogului politic, negocierea și implementarea Acordului de Asociere UE-Republica Moldova, instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător și liberalizarea regimului de vize. Aceste rezultate au depășit nivelul cooperării declarative și au produs efecte juridice, economice și sociale concrete. Procesul de europenizare a Republicii Moldova s-a manifestat prin apropierea legislației naționale de *acquis-ul UE*, adaptarea instituțiilor publice și integrarea progresivă în politicile și programele UE. Tostes și Renni apreciază că apropierea Republicii Moldova de UE a fost susținută de transferul de norme, stimulentele europene și mecanismele Politicii Europene de Vecinătate [8]. În acest sens, Parteneriatul Estic a pregătit cadrul necesar pentru aprofundarea ulterioară a relațiilor moldo-europene. Parteneriatul Estic a produs efecte importante și asupra mobilității cetățenilor. Liberalizarea regimului de vize a consolidat contactele interumane, circulația persoanelor și accesul la oportunități educaționale și profesionale. Participarea Republicii Moldova la programe europene în domeniul educației, cercetării și inovării a contribuit la dezvoltarea capitalului uman și la apropierea societății de spațiul european. În domeniul economic, ZLSAC a facilitat accesul produselor moldovenești pe piața UE, apropierea standardelor comerciale și diversificarea relațiilor economice. Totuși, beneficiile integrării au fost condiționate

de capacitatea întreprinderilor de a respecta standardele europene și de a face față concurenței. Prin urmare, integrarea economică a creat oportunități, dar și costuri de adaptare pentru instituțiile publice și sectorul privat.

Limitele rezultatelor obținute în Republica Moldova. Rezultatele Parteneriatului Estic în Republica Moldova au fost importante, dar neuniforme. Brie evidențiază progresele în apropierea juridică și instituțională de UE, concomitent cu dificultăți în implementarea reformelor, consolidarea statului de drept și asigurarea stabilității politice [9]. În anumite perioade, angajamentele proeuropene nu au fost însoțite de transformări instituționale suficiente. Principalele limite au fost determinate de instabilitatea guvernamentală, corupție, influența intereselor oligarhice, politizarea instituțiilor și capacitatea administrativă redusă. Aceste deficiențe au produs un decalaj între adoptarea formală a normelor europene și aplicarea lor efectivă. Astfel, Parteneriatul Estic a creat premisele și stimulentele reformelor, dar rezultatele au depins de asumarea internă a acestora. *Eastern Partnership Index 2025* indică o poziție relativ avansată a Republicii Moldova în domeniul convergenței cu politicile europene, dar relevă în continuare vulnerabilități privind democrația, buna guvernare, independența instituțiilor și dezvoltarea durabilă [5]. Această situație confirmă faptul că integrarea europeană nu poate fi evaluată exclusiv prin numărul acordurilor semnate sau al actelor normative adoptate, ci prin calitatea implementării și efectele produse asupra instituțiilor și societății.

Dimensiunea geopolitică și de securitate. Războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei a modificat profund contextul în care funcționează Parteneriatul Estic. Inițiativa a fost concepută inițial ca instrument al politicii de vecinătate, dar evoluțiile regionale au evidențiat legătura directă dintre reformele interne, orientarea geopolitică și securitatea statelor partenere. Crombois subliniază că războiul din Ucraina impune redefinirea viitorului Parteneriatului Estic și adaptarea sa la noua realitate geopolitică [10]. Amenințările militare, energetice, cibernetice și informaționale au consolidat importanța cooperării în domeniul rezilienței, securității frontierelor și protecției infrastructurilor critice. Pentru Republica Moldova, Parteneriatul Estic a contribuit la reducerea unor vulnerabilități prin diversificarea relațiilor economice și energetice, consolidarea capacităților instituționale și extinderea cooperării cu UE. Totuși, conflictul transnistrean, presiunile externe, dezinformarea și dependențele structurale continuă să limiteze capacitatea statului de a valorifica integral beneficiile inițiativei.

Raportul dintre Parteneriatul Estic și procesul de aderare. Acordarea statutului de țară candidată Republicii Moldova a modificat poziția sa în raport cu UE. Procesul de aderare se desfășoară în prezent prin mecanismele politicii de extindere, bazate pe criterii și obligații mai complexe decât cele ale Politicii Europene de Ve-

cinătate. În aceste condiții, Parteneriatul Estic nu mai reprezintă cadrul principal al integrării europene a Republicii Moldova. Cu toate acestea, inițiativa nu și-a pierdut relevanța, deoarece continuă să ofere o platformă pentru cooperarea regională, proiectele de conectivitate, dezvoltarea relațiilor interumane, implicarea societății civile și schimbul de experiență între statele participante [3]. Parteneriatul Estic poate susține integrarea sectorială și reziliența, completând mecanismele specifice negocierilor de aderare. Această complementaritate presupune delimitarea clară a funcțiilor celor două politici. Politica de extindere trebuie să gestioneze pregătirea Republicii Moldova pentru dobândirea calității de membru, iar Parteneriatul Estic să faciliteze cooperarea regională și abordarea problemelor comune ale vecinătății estice. Confundarea celor două cadre ar putea reduce claritatea perspectivei de aderare.

Interpretarea generală a rezultatelor. Rezultatele cercetării confirmă ipoteza potrivit căreia Parteneriatul Estic a avut un rol determinant în instituționalizarea relațiilor dintre UE și Republica Moldova și în pregătirea condițiilor necesare avansării integrării europene. Inițiativa a creat instrumente pentru asociere politică, integrare economică, apropiere legislativă, mobilitate și cooperare sectorială [1]. Pentru UE, Parteneriatul Estic a reprezentat un instrument de proiectare normativă, stabilizare regională și gestionare a vulnerabilităților din vecinătatea estică. Pentru Republica Moldova, acesta a constituit o platformă de modernizare instituțională și apropiere de spațiul european. Totuși, impactul său a fost condiționat de voința politică, capacitatea administrativă și contextul geopolitic [6]. În etapa actuală, relevanța Parteneriatului Estic derivă mai puțin din capacitatea sa de a oferi o perspectivă politică generală și mai mult din funcția sa complementară. Inițiativa rămâne utilă pentru consolidarea rezilienței, conectivității, cooperării regionale și integrării sectoriale, în timp ce procesul de aderare devine principalul cadru al transformării politice, juridice și economice a Republicii Moldova.

Concluzii și recomandări. Analiza evoluției Parteneriatului Estic demonstrează că această inițiativă a constituit un mecanism important de aprofundare și instituționalizare a relațiilor UE cu statele din Europa de Est și Caucazul de Sud. Prin combinarea dimensiunilor bilaterale și multilaterale, Parteneriatul Estic a creat un cadru diferențiat pentru asociere politică, integrare economică, apropiere legislativă, mobilitate, cooperare sectorială și sprijinirea reformelor democratice. Pentru UE, Parteneriatul Estic a dobândit o importanță strategică, normativă și de securitate. Inițiativa a permis promovarea democrației, statului de drept, drepturilor omului, bunei guvernări și economiei de piață în vecinătatea estică. Totodată, aceasta a oferit UE instrumente pentru dezvoltarea conectivității, diversificarea relațiilor economice și energetice, gestionarea frontierelor și diminuarea vulnerabilităților provenite din conflicte regionale, fragilitate instituțională și amenințări hibride.

Cercetarea evidențiază că Parteneriatul Estic nu poate fi redus la un program tehnic de asistență și armonizare legislativă. Evoluția sa a fost influențată permanent de competiția geopolitică, de interesele actorilor regionali și de opțiunile diferite de politică externă ale statelor participante. Diferențierea a permis UE să adapteze cooperarea la ambițiile fiecărui partener, dar a accentuat caracterul eterogen al inițiativei și dificultatea formulării unei finalități politice comune.

Condiționalitatea europeană a avut un rol important în stimularea reformelor, însă eficiența acesteia a depins de voința politică internă, capacitatea administrativă și atractivitatea stimulentelor oferite de UE. Experiența statelor partenere demonstrează că adoptarea formală a normelor europene nu garantează aplicarea lor efectivă. Transformarea durabilă presupune instituții funcționale, independență judiciară, integritate publică, continuitatea reformelor și asumarea internă a valorilor europene.

După anul 2020, orientarea Parteneriatului Estic spre redresare, reformă și reziliență a reprezentat o adaptare necesară la noile provocări regionale. Reziliența economică, energetică, instituțională, societală și informațională a devenit o condiție esențială pentru stabilitatea statelor partenere și pentru securitatea UE. Totuși, obiectivul consolidării rezilienței trebuie menținut în legătură directă cu democratizarea, statul de drept și respectarea drepturilor fundamentale, pentru a evita privilegierea stabilității în detrimentul transformării democratice.

Pentru Republica Moldova, Parteneriatul Estic a reprezentat unul dintre principalele cadre ale apropierii de UE. Participarea la această inițiativă a contribuit la aprofundarea dialogului politic, negocierea și implementarea Acordului de Asociere, instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător și liberalizarea regimului de vize. În același timp, a facilitat apropierea legislativă, modernizarea instituțiilor, diversificarea relațiilor comerciale și participarea la programe europene în domeniile educației, cercetării, inovării, energiei și cooperării transfrontaliere. Parteneriatul Estic a produs beneficii concrete pentru cetățenii Republicii Moldova, în special prin extinderea mobilității, dezvoltarea contactelor interumane, accesul la oportunități educaționale și consolidarea legăturilor economice cu spațiul european. De asemenea, inițiativa a contribuit la pregătirea cadrului politic, juridic și instituțional care a permis avansarea ulterioară a Republicii Moldova către statutul de țară candidată la aderarea la UE. În pofida progreselor înregistrate, impactul Parteneriatului Estic în Republica Moldova a fost neuniform. Instabilitatea politică, corupția, influența intereselor oligarhice, politizarea instituțiilor, capacitatea administrativă redusă și aplicarea insuficientă a legislației au diminuat eficiența unor reforme. Această situație confirmă că succesul apropierii de UE depinde nu numai de existența instrumentelor externe, ci mai ales de calitatea guvernării și de asumarea internă a transformărilor.

Războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei a amplificat dimensiunea geopolitică și de securitate a Parteneriatului Estic. Pentru Republica Moldova, vulnerabilitățile energetice, amenințările hibride, dezinformarea, ingerințele externe și conflictul transnistrean nesoluționat au demonstrat că integrarea europeană este asociată nu doar cu modernizarea economică și instituțională, ci și cu întărirea securității și rezilienței statului. Acordarea statutului de țară candidată a modificat raportul Republicii Moldova cu Parteneriatul Estic. Politica de extindere a devenit cadrul principal al pregătirii pentru aderare, fiind întemeiată pe criterii, condiționalități și obligații mai complexe. Totuși, Parteneriatul Estic nu și-a epuizat utilitatea. Acesta poate funcționa complementar procesului de aderare prin susținerea cooperării regionale, conectivității, mobilității, societății civile, integrării sectoriale și consolidării rezilienței.

Ipoteza cercetării este astfel confirmată. Parteneriatul Estic a avut un rol determinant în instituționalizarea relațiilor dintre UE și Republica Moldova și în crearea condițiilor necesare aprofundării integrării europene. În etapa actuală, relevanța sa depinde de capacitatea de adaptare la diferențierea crescândă dintre statele partenere și de delimitarea clară a raportului dintre politica de vecinătate și politica de extindere.

Recomandări:

1. Redefinirea obiectivelor Parteneriatului Estic. Uniunea Europeană trebuie să adapteze inițiativa la diferențele actuale dintre statele participante, delimitând mai clar cooperarea cu țările candidate de relațiile cu statele care nu urmăresc aderarea.
2. Asigurarea complementarității cu politica de extindere. Pentru Republica Moldova, Parteneriatul Estic trebuie să sprijine integrarea sectorială, cooperarea regională și reziliența, fără a substitui mecanismele și condiționalitățile procesului de aderare.
3. Menținerea unei condiționalități clare și previzibile. Sprijinul politic, financiar și tehnic al UE trebuie corelat cu rezultate verificabile în domeniile statului de drept, combaterii corupției, administrației publice și respectării drepturilor fundamentale.
4. Consolidarea capacității administrative a Republicii Moldova. Este necesară profesionalizarea funcției publice, stabilizarea personalului implicat în integrarea europeană, dezvoltarea expertizei sectoriale și îmbunătățirea coordonării interinstituționale.
5. Corelarea armonizării legislative cu implementarea efectivă. Adoptarea normelor europene trebuie însoțită de resurse umane și financiare suficiente, mecanisme de monitorizare și evaluarea impactului asupra instituțiilor, economiei și societății.

6. Consolidarea rezilienței multidimensionale. Cooperarea UE–Republica Moldova trebuie să acorde prioritate securității energetice, protecției infrastructurilor critice, securității cibernetice, combaterii amenințărilor hibride și dezvoltării capacității de gestionare a crizelor.

În perspectivă, eficiența Parteneriatului Estic va depinde de capacitatea UE de a combina diferențierea cu menținerea unui cadru regional coerent. Pentru Republica Moldova, valorificarea acestei inițiative trebuie integrată într-o strategie mai largă de aderare, modernizare instituțională și consolidare a rezilienței. Numai prin asumarea reformelor, cooperare regională și responsabilitate reciprocă, Parteneriatul Estic poate continua să contribuie la stabilitatea și integrarea europeană a Republicii Moldova.

Referințe bibliografice

1. Commission of the European Communities. (2008). *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: Eastern Partnership* (COM(2008) 823 final). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008DC0823
2. Council of the European Union. (2009). *Joint declaration of the Prague Eastern Partnership Summit, Prague, 7 May 2009*. https://www.consilium.europa.eu/media/31797/2009_eap_declaration.pdf
3. European Commission, & High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. (2020). *Eastern Partnership policy beyond 2020: Reinforcing resilience - An Eastern Partnership that delivers for all* (JOIN(2020) 7 final). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020JC0007
4. European Commission, & High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. (2021). *Recovery, resilience and reform: Post-2020 Eastern Partnership priorities* (SWD (2021) 186 final). https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2021_186_f1_joint_staff_working_paper_en_v2_p1_1356457_0.pdf
5. Eastern Partnership Civil Society Forum. (2025). *Eastern Partnership Index 2025: Charting performance in the Eastern Partnership: Democracy and good governance, policy convergence and sustainable development*. https://eap-csf.eu/content/uploads/2025/06/EaP-Index-2025-online.pdf
6. KOROSTELEVA, E. A. (2017). Eastern Partnership: Bringing "the political" back in. *East European Politics, 33*(3), 321–337. https://doi.org/10.1080/21599165.2017.1340882

7. DELCOUR, L. (2018). "You can lead a horse to water, but you can't make it drink": The EU's and Russia's intersecting conditionalities and domestic responses in Georgia and Moldova. *European Politics and Society, 19*(4), 490–505. https://doi.org/10.1080/23745118.2018.1441699
8. TOSTES, A. P., & RENNI, Y. (2021). Europeanisation to the Eastern borders: Moldova's EU rapprochement. *Revista Brasileira de Política Internacional, 64*(2), e010. https://doi.org/10.1590/0034-7329202100210
9. BRIE, M. (2022). Analysis of the Republic of Moldova's relationship with the European Union in light of the Eastern Partnership Index. *Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene, 14*, 59–78. https://doi.org/10.58603/kobh1535
10. CROMBOIS, J.-F. (2023). The Ukraine war and the future of the Eastern Partnership. *European View, 22*(1), 103–110. https://doi.org/10.1177/17816858231158238